

A PHILOSOPHIAI FOLYÓIRATOKBÓL.

I. *Philosophische Monatshefte* redig. von C. Schaarschmidt. 1886. 4. 5. füzet.

A kettős füzet csak *egy* önálló cikket közöl, melyet „*Über das Beweisen u. seine Grenzen, mit besonderer Rücksichtnahme auf die idealist. realist. Streitfrage*“ cím alatt Dr. *M. Jünger* irt. A cikk különös figyelemre méltatja Isenkrahe könyvét „*Idealismus oder Realismus?*“, melyet a M. Phil. Szemle 1886-diki évfolyama is ismertet (44—50 l.). A cikk igen tanulságosan kimutatja, mily ferdítésekkel élt Isenkrahe Helmholtzcal szemben, a ki az idealismusban és realismusban nem lát egyebet, mint metaphysikai hypothesiseket. Kimutatja, mily csodálatos phlegmával véli Isenkrahe a közvetlen ismeret lehetőségét bebizonyíthatni, holott saját tárgyalása szerint is a megismerés nagyon közvetített folyamat. Végül pedig igen helyesen kiemeli, hogy a személyes bizonyosság még nem jelent annyit, mint a bebizonyított igazság s határozottan tiltakozik (egész helyesen) az ellen, mintha volnának tételek, melyeknél a bebizonyítás felesleges. Azon tény, hogy némely tételt eddigelé bebizonyítani nem birunk s még sem kételkedünk benne, — nem azt jelenti, hogy nem kell mindent bebizonyítani. Módszeres követelményül mindenkor a bebizonyítás szükségességét kell fentartani.

Nem csekélyebb érdekű *L. Weiss* birálata, melylyel *Tillmann Pesch* jezsuita könyvét bonczolgatja: „*Die grossen Welträthsel. Philosophie der Natur. I. Band. Philos. Naturerklärung*“. Az említett jezsuita nagy hirnévnek örvend számos érdekes és nagyszabású művei miatt. Pesch a leghatározottabb ellensége a protestantismusnak, melyről úgy nyilatkozik, hogy „*alle Kravalle und Revolten seit dem 16-ten Jahrhundert sind Blüthen der reformatorisch reinen Idee des Protestantismus*“. Maga Pesch a természetphilosophiában Aristotelesre utal, kinél a modern aethert, elemeket, atomusokat s sok egyéb dolgot akar találni, miről a jó Aristoteles nem is álmodott. Weiss ellenben kimutatja, hogy az aristotelesi teremtési tan nem is keresztény; részletezi azon kedvelt ellentétet anyag = összetett és szellem = egyszerű között, melynek értelme nincs, s az atomusokról szóló tanban bebizonyítja, hogy Peschnek magának a tana is ingadozik continuum és atomus között. Megjegyzi végre, hogy ezen újabb áramlatnak a célja a papságnak uralma, eszköze, illetőleg egy lépcsője e célja felé a scholastica, melyre oly édesgetve figyelmeztetnek minket a hasonírányú könyvek.

A könyvismertetések közül megemlítjük: *James Sully* „Die Illusionen“ ism. Th. Lipps; *Ed. v. Hartmann* *Philos. Fragen der Gegenwart*, ism. Melzer. Ezenkívül sok más könyv van ismertetve. A bibliographia, mint rendszeren, igen gazdag.

II. Revue philosophique de la France et de l'étranger, dirigée par Th. Ribot. 1886. Januar.

Tarde J. „*A bűnösség problémái*“ czimen irt értekezésének főszeméje, hogy a bűn *anthropologiai tényezői* mellett, melyről az olasz criminalisták oly beható fejtegetéseket irnak, tekintetbe veendő a *társadalmi tényezők* is. Nincs bár egy társadalmi tünemény sem, melyet természetes erők ne hoztak volna létre, de olyan sincs egy sem, melynek meg ne lenne társadalmi oka. S minthogy a criminalista első sorban nem természettudós, hanem felvilágosult moralista, vagyis a társadalmi tünemények művelője, főfeladatának a bűn társadalmi tényezőinek kiderítésében kell állnia. Ezzel foglalkozik a sok eruditióval írott értelmes, szép czikk.

Paulhan. *A belső nyelv és a gondolat* czimen azt a jól ismert tüneményt veszi fejtegetés alá, amely értelemünknek, gondolatainknak öntudatunkon kívül szóba öltöztetésében, elmerengésünk vagy szenvedélyeink közepette akaratunktól független szavaknak és mondatoknak előhozásában nyilvánul. Megtörténik az is, hogy azon kapjuk rajta magunkat, hogy egyedül létünkben, önkéntelen szóra válik a bennünk élő gondolat, dallá az érzelem. E belső nyelv lélektani szülemelését, okait, lefolyását vizsgálja Paulhan.

Dieterich K. (Würzburgból.) *Strauss és a német idealismus* czimen, kiinduláspontul a híres író későbbi iratait s korukra tett hatását véve, az idealismus jogosultságát vitatja. „Strauss iratai élő emlékek lesznek a jövő művelődés történetírója előtt arra nézve, hogy még a kételkedés és materialismus jelen korszaka is ragaszkodik az idealismushoz, mert ime gyökeret vertek Strauss erkölcsi érzetében, s hogy mély vallásos érzelme, ellentétben tudománya meggyőződésével, a mindenséget ideális diszkörbe övezte“ — mond a czikkező. — Ismertetve vannak a következő philos. művek: *Picaves F.*: „Daniel Greenleaf Thompson, A system of psychology, London 1884“; *Arréat L.*: „Edgar Evertson Saltus, The philosophy of disenchantment, Boston 1885“; *Arréat L.*: „Dr. Heinrich Romundt, Grundlegung zur Reform der Philosophie. Vereinfachte und erweiterte Darstellung von Immanuel Kant. Kritik der reinen Vernunft. Berlin 1885“; *Brochard V.*: „C. Thiaucourt, Essai sur les traités philosophiques de Cicéron et leurs sources grecques. Paris 1885.“; *Janet Péter.*: „Dr. Paul Radestock, Génie und Wahnsinn, eine psychologische Untersuchung, Breslau 1884“; *Perez B. A.* Posada, Principios de derecho politico Madrid, 1884.

1886 febr. füzet. **Binet A.** *A tér észrevétele a szem útján. Tapasztalati vizsgálódás.* A rövid czikk önálló tapasztalati vizsgálódás alapján arra az eredményre jut, hogy álljon bár valaki akár a nativisticus, akár az empiristicus állásponton, számot kell vetnie azzal a ténnyel, hogy a szem sem

közvetve, sem közvetlenül nem veszi észre a tér felületének absolut méreteit. A szem csupán *viszonyokat* vesz észre.

Tarde J. végzi a megelőző számban megkezdett *A bűnösség problémái* cikket.

Carrau L. : *Butler philosophiája* ezimen e számban és a következőben hosszabb tanulmányt ír a nálunk, valamint általában a nyugaton kevésbé ismert angol böleselőről. Író szerint Butler a moralitás kérdésében, melyről e számban szól, Pascált közelíti meg, noha Butler lángeszének s logicájának nincs az a perzselő heve, a mi van Pascalénak. Jobban megközelíti ama higgadt szomorúság és lemondás oldalával, mely őt Shafesbury felületes optimizmusa s Paley és Berntham köznapias hasznossága közé állítja. E században Angliában Butler az egyedüli, ki a lelkiismeret hasonlíthatatlan méltóságát és döntő jogát hirdette a moralitás birodalmában. Gyakran Kantra emlékeztet, a mi dicsőségének nem csekély czime. Ismertetve vannak, *Guardia J. M.*-től: „Chauvet, La philosophie des medecins grecs, Paris 1886.“; *Marim H.*-től: „Emile Beaussire, Les principes de la morale, Paris 1885.“; L. M.-től: „A Firmin, De l'égalité des races humaines, Paris 1885.“; *Manowrier L.*-től: „Bloch A. L'intelligence est-elle en rapport avec le volume du cerveau, 1885.“; *Arréat L.*-től: „Cohen H. Kants Theorie der Erfahrung. Berlin 1885.“; és „Kulke Ed. Ueber die Umbildung der Melodie. Ein Beitrag zur Entwicklungslehre. Prag 1884.“; Reé P. Die Illusion der Willenfreiheit, ihre Ursachen und ihre Folgen. Berlin 1885.“ és „Witte J. H. dr. Kantischer Criticismus gegenüber unkritischen Dilettantismus. Bonn 1885.“

Bölcseleti folyóirat. Szerkesztik és kiadják dr. Kiss János és Palmer Mátyás theologiai tanárok. I. füz., első évf. 1886. Temesvár. Tartalom: *Kiss János* dr. Bevezető Gondolatok: XIII. Leo körlevele a keresztény szellemű bölcselet visszaállítása érdekében; *Palmer Mátyás*, Aristoteles és a logikai formalismus; *Damian Péter*, Realismus vagy idealismus; *Palmer Mátyás*, A modern műveltség vallása; *Csicsáky Imre*, Aesthetikai tanulmány az II Paradiso felett; *Kiss János* dr., Bölcseleti mozgalmak külföldön és hazánkban; *Kiss János* dr., A bölcselet magyar nyelve; Irodalmi értesítő. Könyvszemle. E folyóiratnak most jelent meg az első száma. E folyóiratnak célja: „a keresztény bölcselettudomány művelése“; szelleme pedig: „a katolikus ókori és középkori nagy bölcseletnek szelleme“. Így van az megírva a folyóirat programjában.

VEGES.

A Magy. Tud. Akadémia jutalomtételei.

1. Kivántatik az ethikai determinismus elmélete, tudományos jogosultságának és alkalmazásának a philosophiai erkölcstanban kifejtésével. Jutalma a Gorove-alapból száz arany. Határnap 1886. szeptember 30. A ju-